

De verhalende Delta-traditie

De verhalende Delta-traditie de Ilias in sprookjesvorm

Ward Blondé

Eerste editie: 2021

Alle passages van de Ilias en de Odyssee in dit boek zijn afkomstig van M.A. Schwartz' vertaling: Homerus Ilias & Odyssee.

Ward Blondé

De verhalende Delta-traditie: de Ilias in sprookjesvorm

Email: wardblonde@gmail.com

<https://wardblonde.net>

<https://www.facebook.com/TheAlphaTradition>

<https://independent.academia.edu/WardBlonde>

Twitter: @ward_blonde

Omslag: Bart Vliegen

Eindredactie: Jules Looman

©2021 Ward Blondé

NUR: 683 (Oudheid voor 500 v. Chr.)

ISBN: 9789464359152

Quotes over eerdere boeken in de Homerische Tradities serie:

William F. Hansen, Professor Emeritus in Klassieke Studieën en Folklore:

Ik heb je argument met interesse gelezen. Het “koningsverhaal” dat je reconstrueert is, voor zover ik weet, nergens gedocumenteerd in mondelinge tradities. (November 2019)

Haris Koutelakis, Doctor in Archeologie en Geschiedenis:

Ik heb zonet mijn boek over de “Odyssee” afgewerkt na vele-vele jaren. Uiteraard heb ik daarin citaties gemaakt naar jouw boek. Maar nu moet ik je nieuwe boek lezen! (November 2019)

Emmanuel Pantos, Homerische vriend:

Dit is een excellent georganiseerde tekst. Goed gedaan. Ik kijk al uit naar je Gamma, Delta en Epsilon werken. (November 2019)

Margaretha Kramer-Hajos, Hoofddocent en Doctor in Klassieke Archeologie over de Europese Beta-traditie:

Bedankt—dit ziet er fascinerend uit! (April 2020)

Nissim Tsuk-Ran, Doctor in Vergelijkende Literatuur en Homerische Poëzie:

Heel erg bedankt voor deze onmisbare informatie voor mijn onderzoek. Je Alpha-traditie tot Epsilon-traditie is heel nieuw en mij onbekend, en heel interessant. (Augustus 2020)

Nicholas Nikoloudis, Doctor in culturele en Europese geschiedenis:

Ik ben geen expert in archeologie of Homerische studies, maar ik vind je methodologie heel interessant en ik geloof dat het een significante bijdrage kan leveren tot een beter begrip van het antropologische en culturele substraat van het verre Europese verleden. (Oktober 2020)

Louise Jensby, Master en docent in Geschiedenis en Klassieke Studieën, over het Mykeense koningsverhaal:

Ik apprecieer je ideeën en conclusies echt en vind je argumenten overtuigend. Goed geschreven en gemakkelijk te volgen. (Oktober 2020)

Johan Weststeijn, expert in mondelinge tradities en onderzoeker in het Departement Arabische en Islamitische Studieën:

Ik ben nu ook de rest van je boeken aan het lezen, interessant! (Oktober 2020)

Lorne Hill, Emeritus in Geschiedenis met Geschiedenis van de Griekse Oudheid als hobby, Departement Geschiedenis, Universiteit van Toronto, Canada, over de Europese Beta-traditie:

Je bent gefeliciteerd om zo'n lastig onderwerp te behandelen. Jouw bevindingen verdienen een gedetailleerde bespreking door experts. (Mei 2021)

Dankwoord

De cover kwam er dankzij Bart Vliegen van Watch It. Laura Haak van het Fricktaler museum Rheinfelden (Zwitserland) bedank ik om de afbeelding van de verdedigingswal van Wittnauer Horn te verschaffen, en Hanna Marti van Archäologie Schweiz voor de regels rond de reproductie ervan. Jules Looman van À la carte redactie wil ik bedanken voor het becommentariëren, nalezen en verbeteren van het boek in zijn laatste fasen.

Over de auteur

Ward Blondé is sinds zijn twaalfde gebeten door de Homerische Kwestie. Hij studeerde Latijn-wiskunde en één jaar Grieks aan het Sint-Lodewijkcollege in Lokeren. Vanwege zijn aanleg voor wiskunde en logica werd hij burgerlijk ingenieur fysica en doctor in de toegepaste biologische wetenschappen. Hij werkte als post-doc in Graz, Trondheim en Amsterdam, maar werkt tegenwoordig als bio-informaticus in België (regio Gent). In zijn vrije tijd bestudeert hij sinds 1993 Schwarz' vertaling van de Ilias en de Odyssee.

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Leeswijzer	7
1 Wetenschappelijke achtergrond	8
Terminologie	8
De Homerische Kwestie: van Analytici tot Neoanalytici	10
Over de vertaalbaarheid van vertelkenmerken	12
De Europese Beta-traditie: een verwante traditie	13
De Europese herkomst van de verhalende Delta-traditie	15
Homerische Tradities: van Alpha tot Epsilon	19
De Mykeense Alpha-traditie	19
De Aeolische Gamma-traditie	21
De Ionische Epsilon-traditie	21
2 De verhalende Delta-traditie: passages en vertelkenmerken	23
De Delta-passages in de Ilias (en de Odyssee)	23
De vertelkenmerken van de Delta-traditie: D1 tot D51	26
3 De wrok van Achilles	43
Sprookje 1: De wrok van Achilles (een reconstructie)	45
Vertelkenmerken van het wroksprookje: Da1 tot Da15	70
Verdediging van de reconstructie van het wroksprookje	74
Algemeen: scheepskamp, noch koningen, noch goden	74
Reconstructies specifiek voor het wroksprookje	75
4 De roof van Helena	78
Sprookje 2: De roof van Helena (een reconstructie)	78
Vertelkenmerken van het Helenasprookje: Dh1 tot Dh17	110
Verdediging van de reconstructie van het Helenasprookje	115
Het hoofdthema: Zeus die het onrecht bestraft	115

Paris en Pandaros: een ontduubeling	116
Nestor en Machaon: een verwisseling	118
Het Paard van Troje: versmolten symboliek	119
5 Het mededogen van Achilles	120
Sprookje 3: Het mededogen van Achilles (een reconstructie)	120
Vertelkenmerken van het mededogensprookje: Dc1 tot Dc41	144
De opgenomen vertelkenmerken: Dc1 tot Dc32	144
De niet-opgenomen vertelkenmerken: Dc33 tot Dc41	153
Verdediging van de reconstructie van het mededogensprookje	157
6 Ontlede Delta-passages	158
De meest zuivere Delta-passages	158
De meerlagigheid van Hektors bezoek aan Troje in Ilias VI	166
7 Odysseus: van heraut tot held	169
De herauten Idaios, Odios en Odysseus	169
De typische scène van de dappere verkenner	172
Vertelkenmerken: Ds1 tot Ds34	173
Voorbeeldpassages	180
Odysseus en Menelaos op bezoek in Troje	181
De Dolonie: een nachtelijke spionagetocht	182
Priamos in het scheepskamp van de Grieken	185
Odysseus en Diomedes als spionnen in Troje	188
Sinon misleidt de Trojanen met een leugenverhaal	190
De Grieken in het Paard van Troje	192
Menelaos lokt Proteus in een hinderlaag	193
Odysseus bij de tovenares Circe	195
Odysseus' leugenverhaal bij Eumaios	198
Odysseus' leugenverhaal bij Penelope	201
8 Conclusies	206
Bibliografie	211
De Homerische Kwestie	211
De literaire bronnen	218
Overzicht van de verteltradities	220
Gepubliceerd	220
Nog te publiceren	220

Overzicht van alle vertelkenmerken (Alpha - Delta)	221
A1-55: De Mykeense Alpha-traditie	221
Ah1-41: Het heldenverhaal	222
Ak1-33: Het koningsverhaal	224
B1-50: De Europese Beta-traditie	224
Ba1-23: Het opstellen van het leger voor de strijd	226
Bb1-15: De strijder in nood en de helper	227
Bc1-10: De strijder die zijn kompaan verwijt	227
Bd1-10: De laffe boogschutter	227
Be1-9: Het achtergehouden eergeschenk	228
Bf1-10: De wrokkende strijder	228
Bg1-22: De roem voor de vader	228
G1-68: De Aeolische Gamma-traditie	229
Gd1-21: Het vernietigingsverhaal	231
Gm1-9: Het monsterverhaal	231
Gs1-13: Het verlossingsverhaal	232
Gt1-11: Het televerhaal	232
D1-51: De verhalende Delta-traditie	233
Da1-15: De wrok van Achilles	234
Dc1-41: Het mededogen van Achilles	234
Dh1-17: De roof van Helena	236
Ds1-34: De dappere verkenner	236

Inleiding

Dit boek over de verhalende Delta-traditie is geschikt voor twee doelgroepen. Ten eerste voor de leken die graag unieke oorlogssprookjes uit de Europese bronstijd willen lezen, maar niet noodzakelijk zijn geïnteresseerd in een wetenschappelijk onderzoek. Zij kunnen doorbladeren naar *De wrok van Achilles* (p.45-p.70), *De roof van Helena* (p.78-p.110), en *Het mededogen van Achilles* (p.120-p.143).¹ Toch kan het ook nuttig zijn om eerst de figuur op p.17 te bekijken, als voorbeeld van een verdedigingswal waar de gevechten in de sprookjes vaak om draaien.

De tweede doelgroep bestaat uit wetenschappers die zijn geïnteresseerd in de Ilias en/of de Odyssee. Zij worden ingewijd in de vertelkenmerken en de passages van de verhalende Delta-traditie, in de besprekingen van de gereconstrueerde sprookjes, en in het mondelinge verleden van het personage Odysseus.

Dit boek is het vierde in de reeks ‘Homerische Tradities’. Die reeks bestaat uit vijf Griekse verteltradities die in de Ilias, aan de hand van zogenaamde vertelkenmerken,² kunnen worden ontdekt. De eerste drie boeken in de reeks zijn *De Mykeense Alpha-traditie: oorsprong der Griekse verhalen* (Blondé 2018), *De Europese Beta-traditie: oorsprong van de Ilias* (Blondé 2019), en *De Aeolische Gamma-traditie: oorsprong der Romeinse verhalen* (Blondé 2020). Het laatste boek in de reeks, dat na dit vierde deel zal verschijnen, wordt *De Ionische Epsilon-traditie: Homeros’ laatste hand*. De vijf verteltradities zijn benoemd volgens hun vermoedelijke afkomst, op de verhalende Delta-traditie na. In dit boek worden de volgende zaken bewezen:

1. In de Ilias zit een afzonderlijke verteltraditie verborgen, met eigen vertelkenmerken, passages, en sprookjes: de verhalende Delta-traditie.

---

¹De vele voetnoten zijn vooral bestemd voor de tweede doelgroep: de wetenschapper.

²Zie het onderdeel ‘Terminologie’ op p. 8

-
2. De verhalende Delta-traditie is een variant van de Europese Beta-traditie die de krijgsverhalen in een sprookjesvorm brengt.
  3. Net als de Europese Beta-traditie stamt de verhalende Delta-traditie van de niet-Griekse Europese bronstijd.
  4. Van de vijf mondelinge tradities heeft de verhalende Delta-traditie de sterkste invloed uitgeoefend op de architectuur van de Ilias.
  5. Het personage Odysseus is gedurende de evoluties van de mondelinge tradities op Griekse bodem van een heraut in de verhalende Delta-traditie geëvolueerd tot de listige held in de Odyssee.

Het hele Homerische Tradities project wil een revolutionaire bijdrage leveren aan de Homerische Kwestie, op basis van het clusteren van vertelkenmerken in mondelinge tradities, verhaaltypes, verhalen, en typische scènes, en op basis van een grondige kennis van een vertaling van de Ilias.³ Dit neemt niet weg dat er nog veel kan worden aangevuld door wetenschappers met een goede kennis van de Homerische kunsttaal of meer kennis over bepaalde regio's en tijdvakken binnen het enorme gebied dat de vijf mondelinge tradities naar alle waarschijnlijkheid bestreken.

Leeswijzer

We kunnen nu beginnen aan het onderzoek naar de verhalende Delta-traditie. In hoofdstuk 1 is de wetenschappelijke achtergrond meegegeven. In hoofdstuk 2 worden de passages en de vertelkenmerken van de verhalende Delta-traditie benoemd. De hoofdstukken 3, 4, en 5 bevatten gereconstrueerde sprookjes over de wrok van Achilles, de roof van Helena, en het mededogen van Achilles. Een analyse van de verhalende Delta-traditie aan de hand van geannoteerde passages volgt in hoofdstuk 6. Hoofdstuk 7 beschrijft hoe het personage Odysseus vanuit de rol van heraut in de verhalende Delta-traditie is gegroeid tot een veelzijdig karakter in de Odyssee. Tenslotte, in hoofdstuk 8, volgen de conclusies.

---

³Dit past goed bij de hypothese dat mondelinge tradities en hun vertelkenmerken voortdurend werden vertaald en zich dus uitstrekten over verschillende talen en dialecten.

Hoofdstuk 1

Wetenschappelijke achtergrond

In dit hoofdstuk is eerst de nodige terminologie over mondelinge tradities meegegeven. Dan volgt een onderdeel waarin kort is toegelicht hoe Homeroswetenschappers in het verleden te werk zijn gegaan. We kunnen een viertal stromingen onderscheiden: de Analytici, de Unitariërs, de Oralisten, en de Neoanalytici. Daarna wordt een lans gebroken om, naast de tekst in de oorspronkelijke taal, ook vaker vertalingen te gebruiken in het onderzoek naar oudere verteltradities. Er volgen dan twee onderdelen met achtergrondkennis over de Europese Beta-traditie (Blondé 2019), die nauw verwant is met de verhalende Delta-traditie. Tenslotte worden de overige verteltradities toegelicht.

Terminologie

Voordat we overgaan tot de wetenschappelijke theorieën, kan het nuttig zijn om eerst een aantal termen over mondelinge tradities te verduidelijken. Een *mondelinge traditie* of *verteltraditie* is een traditie waarin barden of zangers, vooral in ongeletterde gemeenschappen, verhalen overleveren door de eeuwen heen. Daarbij maken ze vaak gebruik van een versvorm of *metrum*, zoals de *dactylische hexameter*, waarin de woorden moeten passen. In de dactylische hexameter worden woorden ingedeeld in lettergrepen die kort of lang zijn, en moeten die lettergrepen passen in zes (hexa in het Grieks) zogenaamde voeten. Daarbij is een voet ofwel lang-lang (een spondee), ofwel lang-kort-kort (een dactyl).

Barden beheersen dit systeem zo goed dat ze er mondelinge teksten in kunnen *improviseren*. Dat doen ze door veel kleinere bouwblokken dan een

uren durende mondelinge tekst uit het hoofd te leren. Zulke bouwblokken bestaan bijvoorbeeld uit vaste combinaties van *epitheta* (bijvoeglijke naamwoorden) en zelfstandige naamwoorden: de helmboswuivende Hektor, de snelvoetige Achilles, de gladgeschaafde strijdwagen, enzoverder. Die vaste combinaties passen dan in een deel van het versmetrum.

Een ander voorbeeld van een bouwblok is de *typische scène*. Dat is een scène in een verhaal die regelmatig voorkomt, zoals het aanbreken van een nieuwe dag, het bereiden van de maaltijd, of het onthalen van een gast.¹ Die scène krijgt dan een typische structuur, als houvast voor de barden, en laat vaak ook volledige verzen letterlijk terugkeren. Zo kunnen lange *passages* (tekstdelen) vorm krijgen.

Nog een voorbeeld van een bouwblok is de *Homerische vergelijking*. Dat zijn vergelijkingen die in de Ilias en de Odyssee worden gemaakt tussen gebeurtenissen in het verhaal en bepaalde categorieën, zoals dieren of ambachten. Een voorbeeld van een heel korte Homerische vergelijking is ‘*Achilles sprong, een leeuw gelijk, de hut uit naar buiten*’.²

Een *verhaaltipe* omvat een plan voor een verhaal waarvan er verschillende voorbeelden zijn. Het Griekse heldenverhaal is een verhaaltipe. De verhalen over Herakles en Perseus zijn concrete voorbeelden van dit verhaaltipe. Mondelinge tradities, verhaaltipes, verhalen, en typische scènes zijn voorbeelden van een *vertelbereik*.

Het onderscheiden van verschillende vertelbereiken in de Homerische Tradities serie gaat via *vertelkenmerken*. Dat zijn vooral inhoudelijke elementen, zoals ‘koning’, ‘strijdwagen’, of ‘wijn’. Maar het kan ook gaan om de relatie tot andere vertelbereiken, of om verteltechnieken, zoals het maken van nevenvertellingen, of het gebruiken van Homerische vergelijkingen. Vertelkenmerken die een bepaald vertelbereik karakteriseren komen namelijk voor in hechtere clusters dan vertelkenmerken uit een verschillend vertelbereik. De hechtheid van een cluster van vertelkenmerken wordt bepaald door twee dimensies: ten eerste, hoe dicht de kenmerken in de tekst voorkomen, en ten tweede, voor conceptuele kenmerken, hoe nauw verwant ze zijn in betekenis.

Vertelbereiken kunnen dus worden ontdekt door het clusteren van vertelkenmerken die voorkomen in dezelfde passages en die verband houden via hun betekenis. Voor de Homerische Tradities serie gaat het om vijftwin-

---

¹Zie Edwards 1992 voor meer voorbeelden van typische scènes in de Ilias.

²Ilias XXIV 573.

tig vertelbereiken, gekarakteriseerd door enkele honderden tot zo'n duizend vertelkenmerken.³

De versie van de Ilias die aan ons is overgeleverd, wordt soms *onze* Ilias genoemd. Dit is in tegenstelling tot *de* Ilias, waarmee vaak wordt verwezen naar de Ilias in de Ilias-traditie die vóór de fixatie van onze Ilias kwam.

De Homerische Kwestie: van Analytici tot Neoanalytici

De Analytici^{4,5,6} gaan uit van de basisveronderstelling dat de Ilias meerdere auteurs heeft die achtereenvolgens aan dezelfde tekst hebben gewerkt. Die auteurs zouden dan een kern, of een oer-Ilias, systematisch hebben uitgebreid of redactioneel hebben bewerkt. Deze basisveronderstelling past goed bij de vaststelling dat de Ilias een lappendeken van passages vormt die qua vorm en stijl van elkaar verschillen. Zo zijn er de nevenvertellingen, de godenvergaderingen, de gevechtspassages, de Homerische vergelijkingen, de passages die letterlijk weerkeren, en ook passages die men – schijnbaar – gemakkelijk kan wegnemen zonder het geheel van de Ilias te schaden. Zoals in deze reeks van Homerische Tradities wordt aangetoond, is deze toestand vooral het gevolg van verschillende vertelbereiken die hebben ingewerkt op een Ilias-traditie.

De Unitariërs^{7,8} hebben altijd volgehouden dat de Ilias het werk is van een meesterauteur die het materiaal dat aan hem is overgeleverd, voortreffelijk heeft gecombineerd tot een geheel. Zij wijzen op de grote eenheid van de Ilias en op allerlei details die aantonen dat de door de Analytici gewraakte passages toch op hun precieze plaats thuishoren.

---

³Zie p. 26-42 en Appendix 'Overzicht van alle vertelkenmerken (Alpha - Delta)'.

⁴Wilamowitz' (1916) denkwerk vormde een hoogtepunt na meer dan een eeuw van analytische literatuur.

⁵Van Thiel (1982, 1988) argumenteert dat een vroege Ilias en een vroege Odyssee door verschillende barden werden gedicht, terwijl een late Ilias en een late Odyssee door eenzelfde bard werden afgewerkt.

⁶West (2011) hangt een theorie aan waarbij een enkele meesterbard een tekst in opeenvolgende stadia heeft uitgebreid en bewerkt aan de hand van de hem mondeling overgeleverde teksten.

⁷In tegenstelling tot vele Unitariërs die de eenheid trachtten aan te tonen door te claimen dat slechts een auteur zo geniaal kon zijn, probeert Willcock (1990) de eenheid beredeneerd te verdedigen.

⁸Meier (2018) bestudeert onder andere de hoofdstukken II tot VII van de Ilias in detail en concludeert dat, ondanks de schijnbare onderbrekingen, de Ilias een eenheid vormt.

De Oralisten⁹ leggen de nadruk op het feit dat de Ilias, met zijn vele vaste formules, herhalingen en typische scènes, een mondelinge tekst is in plaats van een schriftelijke. Volgens hun theorie heeft een enkele bard de hele Ilias aan een vertraagd tempo voorgedragen aan iemand die het op schrift heeft gesteld. Toch is het oralisme veel meer dan de theorie over de fixatie. Het verklaart veel aspecten van de teksten en is daarom een beslissende stap voorwaarts geweest in onze kennis van de oudste Griekse literatuur.

De Neoanalytici¹⁰ hebben de vraag onderzocht hoe de Ilias en de Odyssee passen in de Trojaanse Cyclus¹¹ (voor zover die is bewaard), en zelfs in andere schriftelijke bronnen, zoals de Hesiodische werken.¹² Ze komen tot de conclusie dat de Ilias de verhalen van de Trojaanse Cyclus als bekende achtergrond veronderstelt en dat passages uit de Trojaanse Cyclus gerecycleerd zijn in de Ilias. Hoewel de Trojaanse Cyclus pas later in een gefixeerde vorm is gekomen dan de Ilias, is *onze* Ilias, de gefixeerde versie van de Ilias die aan ons is overgeleverd, toch jonger dan de Trojaanse Cyclus. Deze theorie is wel compatibel met de gepresenteerde theorie achter de Homerische Tradities serie, waarin zowel de Ilias als de Trojaanse Cyclus veel ouder zijn dan hun gefixeerde vorm. Toch lijkt het zo te zijn dat de Ilias vaak de hoofdpersonages heeft opgeëist in de typische scènes en patronen, gedurende een Ilias-traditie die mogelijk eeuwen oud is.

De theorie voor het ontstaan van de Ilias in de Homerische Tradities serie probeert het beste van deze bestaande theorieën te verenigen. Misschien kan ze *Multi-oralistisch* worden genoemd, vanwege de meerdere verteltradities en omdat het Oralisme toch de meest vruchtbare inzichten levert. In dit boek zal bijvoorbeeld worden aangetoond dat de hoofdstukken VI en X van de Ilias een meerlagig verleden hebben, waarin de Ionische Epsilon-traditie telkens de jongste laag vormt. De situatie voor de Odyssee is anders en moet misschien meer vanuit een Analytisch perspectief worden benaderd,¹³ in het bijzonder voor de laatste fasen van de fixatie. Toch verschaft de Multi-oralistische aanpak een veelzijdig inzicht in de oudere fasen van de Odyssee.

---

⁹Lord (1960, 1991) heeft het werk van Milman Parry (1930), die de gedichten van hedendaagse Servo-Kroatische barden onderzocht, voortgezet. Dit gaf uiteindelijk een unieke kijk op het ontstaan van de Homerische werken en op het vakgebied van het Oralisme in het algemeen.

¹⁰Burgess 2001; Montanari 2012 *Homeric Contexts: Neoanalysis and the Interpretation of Oral Poetry*. Dit is een boek met hedendaagse bijdragen over Neoanalyse.

¹¹Evelyn-White 1995; West 2013 *A Commentary on the Lost Troy Epics*.

¹²Evelyn-White 1920.

¹³Heubeck 1990 *A Commentary on Homer's Odyssey: Introduction and Books I-VIII*, Vol. 1. Oxford University Press on Demand.

Ze levert namelijk de beschrijving aan van het koningsverhaal,¹⁴ het televerhaal,¹⁵ en de typische scène van de dappere verkenner (zie hoofdstuk 7), die allen aan de grondslag liggen van de Odyssee.

Over de vertaalbaarheid van vertelkenmerken

De grote namen in het Homerosonderzoek zijn vooral experts geweest die de Homerische werken in hun oorspronkelijke taal hebben onderzocht. Die extra kennis is zonder twijfel een belangrijk voordeel. Zo hebben de Oralisten kunnen ontdekken dat het hexametersysteem waaraan de verzen voldoen al sinds de Mykeense tijd in gebruik was en tijdens de Griekse Duistere Eeuwen ook een Aeolische fase moet hebben doorgemaakt. Bovendien is men in een vertaling overgeleverd aan de nauwkeurigheid van de vertaler. Bijvoorbeeld: de drie namen die worden gebruikt voor de Grieken, namelijk Achaiërs, Danaërs, en Argiven, worden door sommige vertalers gewoon als Grieken vertaald. Ook de dubbele namen die de personages meestal hebben, zoals de naam van hun vader en hun eigen naam, worden soms gereduceerd tot de gemakkelijker te onthouden eigen naam.

Toch zijn er waarschijnlijk ook bepaalde nadelen verbonden aan de studie van de Ilias in het Homerische Grieks. Ten eerste vergt de studie van een dode taal veel studietijd. Bovendien loopt men het risico dat een vreemde, dode taal het lezen bij het opzoeken teveel vertraagt, zodat men automatisch geneigd is om op de taalkundige details te letten, in plaats van op de betekenisvolle inhoud. Maar het belangrijkste nadeel is wel dat de taalkundige aspecten van Homeros de minst waardevolle zijn met betrekking tot de studie van een mondelinge traditie. Het zijn juist de vertaalbare kenmerken van de verhalen waarin het publiek was geïnteresseerd en die dus door de barden werden overgeleverd en vertaald naar het eigentijdse dialect van de eigen regio. Hoewel het strikte hexametersysteem bepaalde eeuwenoude taalkundige kenmerken overleverde, is de taal toch veel jonger dan de vertaalbare vertelkenmerken van een mondelinge traditie. En het zijn net die vertaalbare vertelkenmerken die zo betekenisvol zijn, en dus van groot belang voor geschiedkundigen en archeologen.

Dat vertaalbare vertelkenmerken gemakkelijk duizend jaar teruggaan in de tijd en moeiteloos taalbarrières doorbreken kan goed worden aangetoond aan de hand van de rendieren van de Kerstman. Net zoals de schimmel

---

¹⁴Blondé 2018, p. 23-49.

¹⁵Blondé 2020, p. 49-54.

van Sinterklaas in België en Nederland gaan die dieren namelijk terug tot Sleipnir, het achtbenige paard van de god Odin in de Noordse mythologie, meer dan duizend jaar geleden. Maar nog vele andere vertelkenmerken van de eindejaarsverhalen in Europa gaan zo ver terug in de tijd en zijn wijd verspreid over het continent. Daar horen bijvoorbeeld de zwart-wit tegenstelling en de angstaanjagende boemannen en monsters bij. Als we echter een neerslag zouden maken van die eindejaarsverhalen en -liederen op een bepaald ogenblik, zullen we vaststellen dat de taal hooguit enkele decennia oud is en beperkt blijft tot een bepaalde taal of dialect. Net zo is het gesteld met de fixatie van de Ilias-traditie in de Ionische Epsilon-traditie. Terwijl de vertaalbare vertelkenmerken zich ver uitstrekken door de eeuwen heen en over een groot gebied, maken de taalspecifieke kenmerken slechts een kleine cirkel om de coördinaten van de textuele neerslag. Daarom lijkt het wel aan te raden dat Homeroswetenschappers ook de taal leren van de Homerische vertelbereiken en hun bijhorende vertelkenmerken.

De Europese Beta-traditie: een verwante traditie

De verhalende Delta-traditie is nauw verwant met de Europese Beta-traditie. Beide tradities veronderstellen dezelfde setting van twee vijandige kampen die oorlog voeren op het slagveld en elkaars versterkte vestingen bedreigen. Maar voor de Europese Beta-traditie zijn de rauwe gevechtspassages de kern van de vertelling, terwijl de verhalende Delta-traditie zich richt op het gebeuren voor en na de strijd op het slagveld. Dit zijn de tien voornaamste vertelkenmerken van de Europese Beta-traditie:¹⁶

- B1. Het strijdgewoel
- B2. Gruwelijke verwondingen
- B3. Strijdwagens
- B4. Progressieve typische scènes
- B5. Thematische typische scènes
- B6. De tussenkomst van de oorlogsgoden
- B7. Duels
- B8. Het clansysteem

---

¹⁶Blondé 2019, p. 70-72.

B9. De strijdpsychologie

B10. Beta-specifieke vaste formules

Zoals blijkt uit B4 en B5,¹⁷ behoren tot de vertelkenmerken van de Europese Beta-traditie ook een aantal typische scènes. Dat zijn vertelbereiken die op hun beurt bestaan uit een verzameling vertelkenmerken. Het gaat om de volgende typische scènes:¹⁸

B39. Het opstellen van het leger voor de strijd

B40. De strijder in nood en de helper

B41. De strijder die zijn kompaan verwijt

B42. De laffe boogschutter

B43. Het achtergehouden eergeschenk

B44. De wrokkende strijder

B45. De roem voor de vader

De typische scènes kunnen verder worden onderverdeeld in thematische typische scènes en progressieve typische scènes.¹⁹ De vertelkenmerken B40 tot en met B45 zijn thematische typische scènes die op verschillende plaatsen in het dichtwerk kunnen worden ingezet. B39, het opstellen van het leger voor de strijd, is een progressieve typische scène die gebonden is aan een bepaalde plaats in het dichtwerk. Toch is deze typische scène zo belangrijk geworden, dat ze op meerdere plaatsen in het dichtwerk is ingezet, vaak met een vervormde logica. Andere voorbeelden van progressieve typische scènes zijn het eerste vuur dat in de huizen valt, de dood van de belangrijkste held, en de uitvaartplechtigheid.

In de Ilias vullen de Europese Beta-traditie en de verhalende Delta-traditie elkaar aan, zodat het moeilijk is om te achterhalen hoe de gevechtsscènes in de verhalende Delta-traditie werden ingevuld. Daarvoor worden namelijk vertelkenmerken gebruikt die moeilijk te onderscheiden zijn van die van de Europese Beta-traditie. Misschien kon de verhalende Delta-traditie zelfs niet zonder de Europese Beta-traditie, en maakten barden midden in de Delta-sprookjes geregeld de omslag naar gevechtspassages in de Europese

---

¹⁷ Alle codes van vertelkenmerken uit dit boek en de voorgaande boeken zijn samen met hun korte beschrijving weergegeven in de appendix 'Overzicht van alle vertelkenmerken (Alpha - Delta)'.

¹⁸ Blondé 2019, p. 79-80.

¹⁹ Blondé 2019, p. 11.

Beta-traditie. Omgekeerd lijkt de verhalende Delta-traditie de beschrijving van het strijdersleven buiten het slagveld, in elk geval in onze Ilias, voor een groot deel te hebben overgenomen.

Sommige vertelkenmerken worden gedeeld door beide tradities. De wal en de gracht (B24 = D9), en de grafheuvels (B30 = D30) zijn daarvan voorbeelden. De uitvaartplechtigheid (D37) lijkt dan weer volledig door de verhalende Delta-traditie te zijn overgenomen. Bij sommige gedeelde vertelkenmerken ligt er een totaal andere nadruk. Zo behoren ‘paarden en wagens’²⁰ wel tot de verhalende Delta-traditie, maar wordt er in de schaarse Delta-passages op het slagveld wel meestal te voet gevochten, terwijl de strijdswagen bij de Europese Beta-traditie bijna nooit uit beeld verdwijnt. Als speer en zwaard samen worden vermeld, dan gaat het waarschijnlijk om de verhalende Delta-traditie, terwijl de gruwelijke verwondingen eerder bij de Europese Beta-traditie horen.

De Europese herkomst van de verhalende Delta-traditie

Aangezien de Europese Beta-traditie en de verhalende Delta-traditie zo nauw zijn verbonden, stammen ze bijna zeker van dezelfde geografische locatie. In het boek over de Europese Beta-traditie is betoogd dat deze locatie Centraal-Europa is, of in elk geval het niet-Griekse Europa.²¹ De bedoeling van dit onderdeel is dan ook om aan te tonen dat zowel de Europese Beta-traditie als de verhalende Delta-traditie waarschijnlijk uit het niet-Griekse Europa stammen, en dat ze compatibel zijn wat betreft de beschrijving van de maatschappij waaruit ze stammen.

Een belangrijke reden om het in Centraal-Europa te zoeken is dat de begrafenisgewoonten er overeenstemmen met die in de Ilias, namelijk een versmelting van de gewoonten van de Urnenveldvolken en de Grafheuvelvolken, zoals in de Riegsee regio.²² Ondanks de overeenkomsten tussen de begrafenisgewoonten in de Ilias en de Centraal-Europese begrafenisgewoonten waren er in de Griekse Duistere Eeuwen wel heldencultussen waarvan sommige duidelijke parallellen hebben met de beschrijvingen in de Ilias.²³

---

²⁰ *ιππηλασιος*.

²¹ Blondé 2019, p. 46-49.

²² De Laet 1967 p. 126-158; Falkenstein (2012) beschrijft de verschuiving van grafheuvels naar urnenvelden in zuidelijk Centraal-Europa; Smith (1957) haalt aan dat de combinatie van urnen met grafheuvels ook na de transitie naar urnenvelden regelmatig terug is te vinden. Zie ook p. 35.

²³ Hägg 1999.

Mogelijk waren dat imitaties²⁴ van de mondelinge en culturele traditie die de Grieken ontvingen uit Centraal-Europa,²⁵ eerder dan dat de Ilias zuiver Griekse heldencultussen weerspiegelt. Vele van de heldencultussen vereren immers Homerische helden. Bovendien integreerden de Grieken de graven uit de Mykeense periode met de heldencultussen, waardoor er bijna geen cultussen zijn die goed overeenkomen met de Ilias. Een wederzijdse beïnvloeding tussen de Homerische uitvaartpassages en de Griekse heldencultussen lijkt wel erg aannemelijk. Toch hoeft dit geen afbreuk te doen aan de opvallende overeenstemming tussen de Ilias en de Centraal-Europese uitvaartgewoonten. Zie ook vertelkenmerk D30 op p. 35 voor een meer gedetailleerde beschrijving van de Homerische uitvaartpassages.

De reden oom ook Oost-Europa en misschien zelfs Rusland en Centraal-Azië als oorsprongsgebied aan te duiden, is het gebruik van strijdwagens en het offeren van paarden op de brandstapel van Patroklos. Paarden waren erg belangrijk voor de Euraziatische nomaden²⁶ die rondzwierven in die regio. Strijdwagens werden al rond 2000 v. Chr. gebruikt in de Aziatische steppe en ze hebben zich in het daarop volgende millennium systematisch naar het westen verspreid. Rond 1600 v. Chr. werden ze al gebruikt in Griekenland, maar nog niet in Centraal-Europa. Mogelijk is een aanwezigheid van strijdwagens rond 1200 v. Chr. in Centraal-Europa dus te laat om een basis te vormen voor een verteltraditie waarin strijdwagens zo centraal staan.

Waarschijnlijk is de belangrijkste aanwijzing voor een niet-Griekse Europese afkomst het gegeven dat het gevecht bij de Griekse wal van aarde en hout, met een gracht eromheen,²⁷ traditioneel is.²⁸ De wal, de gracht en het opstellen van strijdwagens voor de gracht²⁹ zijn namelijk een onderdeel van de typische Europese Beta-scène van het opstellen van het leger voor de strijd,³⁰ en ze staan centraal in de gevechten gedurende meerdere hoofdstukken van de Ilias. Dit terwijl de Griekse wal in de Ilias goed overeenstemt met

---

²⁴Volgens Coldstream (1976) volgen de cultussen uit de Homerische epen, terwijl Antonaccio (1995) het tegengestelde betoogt.

²⁵Zie Blondé 2019 (p. 133-139) voor de theorie dat een Centraal-Europees, ideologie-gedreven rijk Griekenland overheerste tijdens de Griekse Duistere Eeuwen.

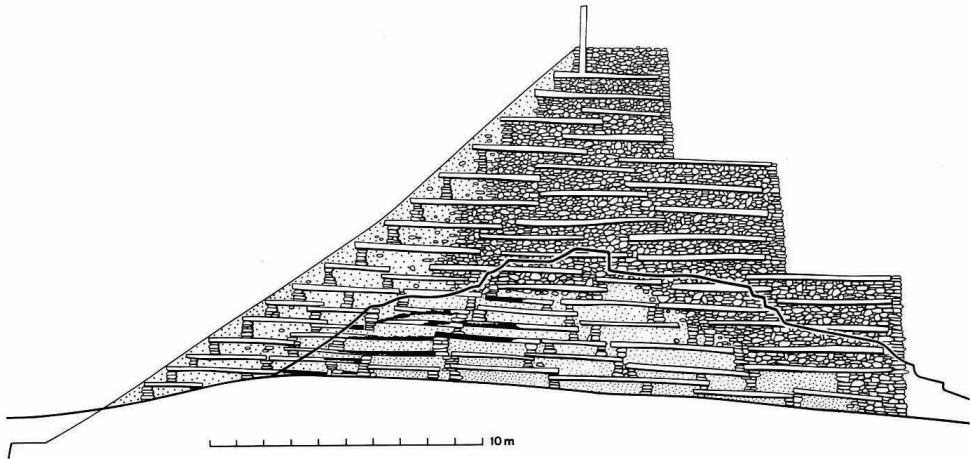
²⁶Zie ook Erlikh 2019 voor de beschrijving van een pre-Scythisch strijdersgraf.

²⁷De Laet 1967, p. 137: “In Zwitserland waren sommige dorpen op de top van een heuvel gelegen. De toegang ertoe was versperd door een gracht en door een uit aarde en stenen opgetrokken wal, verstevid met een horizontale houten balkconstructie. Een typisch voorbeeld ervan is de Wittnauer Horn.”

²⁸Blondé 2019, p. 86-91.

²⁹Dit geeft aan dat een oorsprong van nomaden hooguit een gedeeltelijke oplossing kan zijn.

³⁰Zie B39, Ba7, Ba10, en Ba20 in Appendix ‘Overzicht van alle vertelkenmerken (Alpha - Delta)’.

Figuur 1: Gereconstrueerde doorsnede van de verdedigingswal van Wittnauer Horn (Drack 1968, p. 109). Wittnauer Horn was een goed verdedigbaar dorp op een heuvel in het heuvelachtige kanton Aargau in het noorden van Zwitserland (Bersu 1945; Drack 1968; Berger 1996). Het dorp kende meerdere bewoningsperioden (tweede millenium v. Chr. tot 8ste eeuw n. Chr.). Links van de wal, niet afgebeeld, ligt een gracht, wat deze doorsnede in overeenstemming brengt met de wal en de gracht van de Grieken in de Ilias. De aanwezige stenen kunnen misschien verklaren waarom de balken van de Griekse torens kraakten onder de worp der stenen (Ilias XII 36-37), en waarom de stenen ter aarde vielen “zo dicht als sneeuwvlokken” (Ilias XII 154-161 en Ilias XII 278-289).

de verdedigingswallen in Centraal-Europa (zie Figuur 1). De Griekse bolwerken waren echter van steen en in de hoogte gebouwd, wat een aarden wal met een gracht eromheen uitsluit. Dat *grafheuvels*³¹ en *de wal van aarde en hout*³² tot dezelfde verteltraditie behoren, wordt het duidelijkst aangetoond door de volgende passage:

Toen het nog geen dageraad was, maar nog schemerende nacht, kwam een uitgelezen schare van Grieken bij de brandstapel samen en zij wierpen er omheen in de vlakte een gemeenschappelijke grafheuvel op en bouwden daarvoor een wal en hoog bolwerk, een beschermende wal voor de vloot en henzelf, met stevig sluitende poorten er in, een doorgang voor paarden en wagens.
(Ilias VII 433-439)

---

³¹Zie B30 en D30 in Appendix ‘Overzicht van alle vertelkenmerken (Alpha - Delta)’.

³²Zie B24 en D9 in Appendix ‘Overzicht van alle vertelkenmerken (Alpha - Delta)’.

Zie ook vertelkenmerk D9 op p. 28 voor een meer gedetailleerde beschrijving van de Homerische verdedigingswallen. Aangezien de wal en de gracht onmiskenbaar tot de Europese Beta-traditie behoren, moeten we op basis van de bovenstaande passage besluiten dat het voor de grafheuvels waarschijnlijk ook zo is. Toch behoort de bovenstaande passage, waarin de wal en de gracht worden aangelegd, duidelijk tot de verhalende Delta-traditie. Het is namelijk een onderdeel van een veel langere passage van de verhalende Delta-traditie.³³ Die langere passage wordt verder (zie p. 162) gedeeltelijk geanalyseerd. Dat de grafheuvels ook tot de verhalende Delta-traditie behoren blijkt uit nog veel andere passages waarin de grafheuvels de functie hebben van een landschapkenmerk, of waarin ze een onderdeel vormen van een Delta-passage over een uitvaart. Een voorbeeld van dit laatste is de passage waar de Ilias mee afsluit:

Negen dagen vervoerden zij ontzaglijk veel hout. Toen de tiende dageraad aan de mensen het licht had gebracht, droegen zij de dappere Hektor wenend naar buiten en legden het lijk hoog op de brandstapel en staken de vlam er in. Toen in de vroege morgen de roosvingerige dageraad glansde, verzamelde zich het volk om de brandstapel van de roemrijke Hektor. Eerst blusten zij de vuurgloed met fonkelende wijn, zover als de vlam had gereikt. Toen verzamelden wenend de broeders en vrienden de witte beenderen; hete tranen stroomden hun van de wangen. De beenderen borgen zij in een gouden urn die zij hulden in zachte purperen doeken. Toen zetten zij hem in een holle groeve, die zij van boven met een laag grote stenen bedekten. Snel wierpen zij een grafheuvel op. Wachtposten zaten overal in het rond, opdat niet een aanval van de krachtig gewapende Grieken hen zou verrassen. Nadat zij de grafheuvel hadden gebouwd, keerden zij terug. Daarna kwamen zij voor de rijkelijke maaltijd bijeen in het paleis van Priamos, hun edele koning.

*Zo verzorgden zij de begrafenis van de paardentemmende Hektor.
(Ilias XXIV 783-804)*

Buiten de vertelkenmerken die verband houden met de begrafenisgewoonten, vinden we in deze passage een rijkelijke maaltijd (D5), de afwisseling van dag en nacht (D17), wachtposten (D20), wijn (D21), vuur en brand-

---

³³Ilias VII 273-441.

hout (D26), en tranen, geweent en geklaag (D46). Al deze vertelkenmerken behoren tot de verhalende Delta-traditie.

Ook de wijze van strijden is een argument voor een niet-Griekse Europese herkomst. Maar net zoals de praktijk van het opwerpen van grafheuvels nauwkeuriger is opgetekend door de verhalende Delta-traditie, is de wijze van strijden beter belicht door de Europese Beta-traditie.³⁴ De wijze van strijden komt wel voldoende aan bod in de verhalende Delta-passages om vast te stellen dat ook dit aspect hoogstwaarschijnlijk overeenstemt met de Europese Beta-traditie. Zo is er sprake van paarden en wagens in de verhalende Delta-traditie, en wordt er gevochten met zwaarden, speren, en pijl en boog. Ook neemt de verhalende Delta-traditie sommige thema's over van de Europese Beta-traditie, zoals de eergeschenken voor Achilles, zijn wrok en de vele thema's in Ilias VI (zie p. 166). Maar de verhalende Delta-traditie levert geen extra bewijsmateriaal voor een Centraal-Europese herkomst wat betreft de wijze van strijden, bovenop het materiaal dat al is besproken voor de Europese Beta-traditie. Hiervoor komt het er dus op aan om op de nauwe band tussen de Europese Beta-traditie en de verhalende Delta-traditie te wijzen.

We kunnen dus besluiten dat zowel de verhalende Delta-traditie als de Europese Beta-traditie waarschijnlijk uit het niet-Griekse Europa afkomstig zijn op basis van de aardwal en de gracht, de begrafeningsgewoonten, de wijze van strijden, en ook de nauwe band tussen de beide tradities. In het volgende onderdeel worden de overige verteltradities besproken.

Homerische Tradities: van Alpha tot Epsilon

De Mykeense Alpha-traditie

Behalve de Europese Beta-traditie en de verhalende Delta-traditie behoren ook de Mykeense Alpha-traditie, de Aeolische Gamma-traditie, en de Ionische Epsilon-traditie tot de Homerische Tradities reeks. Van deze vijf tradities is de Mykeense Alpha-traditie vermoedelijk de oudste. Mogelijk gaat ze terug tot de vroege Mykeense tijd, wanneer de Mykeense maatschappij nog niet was geëvolueerd tot een bureaucratisch bestel waarin de onderlinge machtsverhoudingen nauwkeurig waren bepaald. In elk geval lijkt de Mykeense Alpha-maatschappij op die van de maffia, en zijn het verwoesten van steden en een gewelddadige machtsoverdracht schering en inslag. Dit blijkt

---

³⁴Blondé 2019, p. 15-25 en p. 46-47.

uit de voornaamste vertelkenmerken van de Mykeense Alpha-traditie: oorlogen om steden, bloedige vetes binnen de familie, koningen, de dappere held, de wissel van de macht, de cyclus van ellende, de wraak bij de terugkeer, de bijzondere opvoeding, fatale vrouwen en mislukte huwelijken.³⁵

Twee verhaaltypes gaan terug tot de Mykeense Alpha-traditie: het koningsverhaal en het heldenverhaal. Het koningsverhaal toont zich in vier concrete verhalen: de strijd om Ithaka in de Odyssee, de overdracht van de macht in Mykene, de zeven tegen Thebe, en de oorlog om Troje. Het gaat om een koning van een stad die bedreigd wordt tijdens zijn lange afwezigheid. Verraders nemen de macht over. Dit leidt tot een belegering van de stad door de koning en zijn getrouwen. Uiteindelijk delven de verraders het onderspit.

Het heldenverhaal vinden we terug in evenveel verhalen als er Griekse helden zijn. Het gaat over een held die een bijzondere opvoeding krijgt tijdens een moeilijke jeugd. Wanneer de held volwassen wordt begaat hij grootse daden in een ander koninkrijk en trouwt hij er met de koningsdochter. Toch eindigt de held uiteindelijk ongelukkig.

De Mykeense Alpha-traditie vinden we onder andere terug in de vele nevenvertellingen van de Ilias. Tien procent van de Ilias kunnen we op die manier toewijzen aan de Mykeense Alpha-traditie. We treffen haar ook aan in de vele eigennamen van personen en plaatsen. Hoewel de scheepscatalogus in Ilias II als geheel afstamt van een typische scène in de Europese Beta-traditie, vinden we er daardoor toch veel van de Mykeense Alpha-traditie in terug.

In de vele korte nevenvertellingen over de strijders die sterven op het slagveld vinden we alle vijf verteltradities terug: vaak vermengd, maar niet in gelijke mate. 29 gedode strijders worden beschreven volgens de Mykeense Alpha-traditie. Ter vergelijking, voor de Europese Beta- tot de Ionische Epsilon-traditie zijn er respectievelijk 19, 17, 4, en 4 beschreven slachtoffers.³⁶

---

³⁵Zie A1 tot A10 in Appendix 'Overzicht van alle vertelkenmerken (Alpha - Delta)'.

³⁶Door de vermenging zijn de nevenvertellingen niet mutueel exclusief toegeschreven aan een verteltraditie. De vier beschrijvingen van gesneuvelden volgens de verhalende Delta-traditie zijn de volgende: Ilias X 314-317 (Dolon), Ilias XI 104-113 (Isos en Antiphos), Ilias XI 122-125 (Peisandros en Hippolochos) en Ilias XXI 34-46 (Lykaon). Ook objecten krijgen soms een nevenvertelling mee, respectievelijk 2 (Ilias II 101-108: een scepter en Ilias X 261-270: de helm met zwijntanden), 0, 1 (Ilias XV 530-532: Meges' schild), 0, en 3 (de helm met zwijntanden, Meges' schild en Ilias XVI 143-144: de speer van Achilles).

De Aeolische Gamma-traditie

De Aeolische Gamma-traditie blijkt een moderne variant te zijn van de Mykeense Alpha-traditie, die bovendien sterk is vermengd met de Europese Beta-traditie. Waarschijnlijk ontstond ze in de Aeolische regio rond Troje, nadat de Grieken die regio in de Duistere Eeuwen hadden gekoloniseerd. Ze is vooral te herkennen aan een reeks eigennamen van personen, steden, regio's, rivieren, goden, paarden, en voorouders. Daaronder bevinden zich Achilles, Diomedes, Herakles, en Aeneas voor de personen, Troje en Dardanos voor de steden, Xanthos en Skamandros voor de rivieren, Apollo en Poseidon voor de goden, Xanthos voor de paarden, en Tros en Dardanos voor de voorouders. De vele godenvergaderingen in de Ilias en de Odyssee stammen waarschijnlijk ook af van de Aeolische Gamma-traditie. Vertelkenmerken die erg karakteristiek zijn voor de Aeolische Gamma-traditie, zijn rivieren, de naam Xanthos, verminkte lijken, nimfen en goden als moeder of vader, en samengestelde monsters. Ook zeevaart lijkt pas nu te zijn doorgedrongen tot een Griekse mondelinge traditie, aangezien dit Gamma-kenmerk niet lijkt te clusteren met vertelkenmerken in de Mykeense Alpha-traditie, de Europese Beta-traditie, of de verhalende Delta-traditie. De vele schepen in de scheepscatalogus waren bijvoorbeeld ooit strijdswagens.³⁷

De Aeolische Gamma-traditie is waarschijnlijk ontstaan in de Aeolische regio rond Troje, maar heeft zich vervolgens verspreid via de vele kolonisaties van de Grieken in Groot-Griekenland (Magna Graecia). Haar verspreiding lijkt samen te vallen met die van de cultus rond de moedergodin Cybele, wat een van de vertelkenmerken van de Aeolische Gamma-traditie is die niet in de Ilias voorkomt. In elk geval blijkt de Aeolische Gamma-traditie de oorsprong te zijn van de Romeinse mythologie, zoals die onder andere is opgetekend in de Aeneis van Vergilius.³⁸

De Ionische Epsilon-traditie

De Ionische Epsilon-traditie, tenslotte, heeft de vier andere mondelinge tradities voortreffelijk gecombineerd en vereeuwigd in haar systeem van hexameters, epitheta en Homerische vergelijkingen.

Over hoever de hexameters teruggaan in de tijd, is geen eensgezindheid.³⁹ Maar in elk geval staat de Ionische Epsilon-maatschappij toch ver

---

³⁷Blondé 2019, p. 92.

³⁸Fitzgerald 1983, Virgil, *The Aeneid*.

³⁹Dickinson 1986, Berg 2000.